

“ΖΩΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΠΟΔΗΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,,

Υπό Β. Ν. ΜΕΤΑΞΑ (Λονδίνον)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τὰ στοιχεῖα πού υπάρχουν, οἱ ἀπόδημοι Ἕλληνες, δηλαδή οἱ ἐκπατρισθέντες σὲ ἄλλες χῶρες ὁμοεθνεῖς μαζί με τὴν δευτέρη γενεὰ πού δὲν ἔχει ἀποκοπεῖ ἐθνικά, εἶναι πάνω ἀπὸ 1.000.000. Σὲ ἀναλογία με τὸν Ἑλληνικὸ πληθυσμὸ τὸ ποσὸ αὐτὸ εἶναι σεβαστό.

Δὲν χωράει ἀμφιβολία ὅτι οἱ ἀπόδημοι ἔχουν τὰ προβλήματά τους. Ὑπάρχουν στὴν περίπτωσί τους σοβαρὰ προβλήματα πού ἡ λύση τους θρίσκειται μόνο μέσα στὸ περιβάλλον πού θρίσκονται καὶ ζοῦν. Ὑπάρχουν ὁμως προβλήματα ἐθνικῆς φύσεως καὶ προβλήματα πού δημιουργοῦνται ἀπ' τὶς σχέσεις με τὴν μητέρα πατρίδα πού σὰν τέτοια ἐνδιαφέρουν καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρουν ὀλόκληρο τὸ πανελλήνιο.

Τὰ τελευταῖα μεταπολεμικὰ χρόνια ἔχουν γίνεῖ μιὰ σειρά ἀπὸ προσπάθειες, τόσο ἀπὸ Ἕλληνες διανοούμενους πού γῆγκαν στὸ ἐξωτερικὸ ὄσο καὶ ἀπὸ διάφορα δημοσιογραφικὰ ὄργανα καὶ διανοουμένους τῶν ἐθνικῶν ὁμάδων, γιὰ τὴν μελέτη τῶν ζητημάτων τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ. Οἱ προσπάθειες αὐτὲς στὴν μεγάλη τους πλειοψηφία εἶναι πρωτοβουλιακὲς καὶ ἔτσι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τους ἀποδείχνουν ἀκόμη μιὰ φορὰ τὴν ἄγνοια τοῦ κράτους γιὰ τὸ τόσο σπουδαῖο γιὰ τὴν πατρίδα θέμα. Ὅπως γράφει ἐπιγραμματικὰ καὶ ἓνα Ἀλεξανδρινὸ περιοδικό :

«Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ ὑποδείξωμεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τί πρέπει καὶ τί ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ, ἐπιθυμοῦμεν νὰ διακηρύξωμεν ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς ὅτι τὸ τεράστιον αὐτὸ ὕλικὸν τὸ ὅποιον λέγεται Ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς εἶναι μιὰ κολοσσιαία ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ δύναμις ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀκόμη ἀξιοποιηθῆ, οὔτε κατανοηθῆ, οὔτε μελετηθῆ, ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν μας Κέντρον»¹.

Τὸ ὅτι ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς εἶναι δύναμις, ἱκανὴ νὰ ἀποτελέσῃ σοβαρώτατο ὑποδοθητικὸ παράγοντα εἰς τὴν περαιτέρω οἰκονομικὴ, πολιτικὴ

1. «Ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς». Κύριο Ἄρθρο, Περιοδικὸ «Ἑλληνικοὶ Ὅριζόντες» Μάιος 1955, Ἄρ. 16. Ἔτος Β'.

και πολιτιστική ανάπτυξη της πατρίδας, εις την προσπάθεια δια την επίλυσιν του Κυπριακού, εις την προσπάθεια δια την ίδια την ανεξαρτητοποίησιν της, είναι γεγονός αναμφισβήτητο και μάλιστα ως με ένα ώριμο βαθμό ιστορικά αποδεδειγμένο. Για να γίνη όμως κάτι τέτοιο ή γνώσι των προβλημάτων των αποδήμων και ή μέριμνα γι' αυτά από το Έλληνικό Κράτος είναι προϋποθέσεις βασικές και απαραίτητες.

* * *

Κάνουμε μιὰ παρένθεσι: γιά να θίξουμε μόνο, σάν παράδειγμα, ένα ζήτημα πού αφορά όλόκληρο το Πανελλήνιο και πού οι συνέπειές του δέν έχουν προσεχθή και μελετηθή διεξοδικώς. Έννοούμε την μετανάστευσι.

Κατά την μεταπολεμική περίοδο ή παρότρυνσι της μεταναστεύσεως στά ξένα αποτελεί «ήμιεπίσημη» Κυβερνητική πολιτική. Η άφηρημένη και ρομαντική έννοια της φυγής γαλουχίζεται στην πεζογραφία, στο ρεπορτάζ και επίσης από μιὰ μερίδα, του τύπου. Επιπρόσθετα ή μετανάστευσις παρουσιάζεται σάν μιὰ από τις θετικές λύσεις γιά το οικονομικό πρόβλημα του τόπου και μάλιστα επιδιώκεται τελευταία επί τη βάσει σχεδίου εντός των πλαισίων του NATO.²

Χάρις κυρίως τούς μεταναστευτικούς περιορισμούς των Η.Π.Α. και ειδικώς τον νόμο Μακάραν, οι Ένωμένες Πολιτείες δέν αποτελούν πλέον τον κύριο τόπο μεταναστεύσεως μιὰ άλλες χώρες π.χ. ή Αυστραλία, ή Βραζιλία και οι άλλες χώρες της Νοτίου Αμερικής, ο Καναδάς, το Βέλγιο κλπ.

Έκτός από το γεγονός ότι ή στέρησι έργατικής δυνάμεως αποτελεί άπώλεια δια την Ελλάδα ή νέα μετανάστευσι συνεπάγεται ταλαιπωρείες και δράματα απaráδεκτα από ανθρωπιστική άποψι. Οι απόδημοι: τὰ βλέπουν, τὰ άκούν και άποκαρδιώνονται.

Νά τι γράφει το Αθηναϊκό Αγγλο-ελληνικό περιοδικό ο «Παρατηρητής»:

«Άλλοίμονον εις τούς μετανάστας πού θά μεταβούν εις την Αυστραλίαν ή εις άλλας χώρας πλύν της Αμερικής όπου ή κατάσταση παρουσιάζεται ανθρωπινή. Όσοι μετέβησαν εις την Αυστραλίαν είδον

2. Βλέπε δεδομένα «Διακυβερνητικής Έπιτροπής δια την Ευρωπαϊκήν μετανάστευσιν» εις την όποιαν μετέχουν 16 κράτη. Από της ίδρύσεώς της ή Έπιτροπή αύτή των χωρών του NATO μετέφερε έξω από την Ευρώπη 415.454 Ευρωπαίους. Συνολικά μετανάστευσαν μέσω της έπιτροπής στα τέσσερα χρόνια, 1951-1955, 137.167 χιλ. Ιταλοί, 136.382 Γερμανοί, 35.886 Αυστριακοί, 31.450 Έλληνες και 28.567 Ολλανδοί κ.λ. Βλ. και Brinley Thomas (Editor): The Economics of International Migration. London 1958.

έαυτούς έγκλωδισμένους εις άπαίσια έστιατόρια και τρώγλας, και υποχρεωμένους νά εργάζωνται εκεί ως δούλοι επί 16 ώρας τό είκοσιτετράωρον. Άλλοίμονον εάν θελήσουν νά δραπετεύσουν, ή φυλακή θ' άνοιξη τότε τάς πύλας της δι' αυτούς. Είναι πράγματι άισχος τό ότι οι άρμόδιοι υποθάλλουν τήν δουλεμπορίαν έν μέσφ είκοσιφ αίώνι...»

Και λίγο παρακάτω :

«Έπ' αυτού έχομεν άπτά στοιχεία εις τήν διάθεσιν παντός άμφιβάλλοντος, πού άν έλθουν εις τήν δημοσιότητα θά πλήξουν καιρίως τήν άξιοπρέπειαν του συγχρόνου ανθρώπου ³.

Ειδικά γιά τούς μετανάστας της Αύστραλίας ή κατάστασι είναι σοβαρή και κρίσιμη. Κατά τήν άνοιξη του 1956 ή εις Αύστραλίαν εκδιδομένη έφημερίς Hellenic Herald» έγραφε :

«... Η παύσις των έργατων άπό τά διάφορα εργοστάσια εξακολουθει καθημερινώς. Μεταξύ αυτών τό μεγαλύτερον ποσοστόν αποτελούν Έλληνες. Πολλοί εξ αυτών είναι οικογενειάρχαι με θαρέα έξοδα συντηρήσεως και αντιμετωπίζουν μεγάλας στερήσεις. Ποίος θά καθοδηγήση και θά προστατεύη τούς ανθρώπους αυτούς, δέν γνωρίζομεν, άφού προξενική ύπηρεσία δέν ύπάρχει έν Μελβούρνη από δωδεκαμήνου, ένω, ως πληροφορούμεθα, ή Ίταλία διατηρεί ένταύθα προξενείον με προσωπικόν άνερχόμενον εις 19. Και εκτός αυτού ύπάρχουν Καθολικοί φιλανθρωπικοί οργανισμοί οι όποιοι ένισχύουν τούς Ίταλους μετανάστας. Μία από τάς πολλές περιπτώσεις άνέργων οικογενειάρχων τάς όποιás γνωρίζομεν : Νέος μετανάστης με σύζυγον και τέσσερα τέκνα. Μένει εις δωμάτιον και πληρώνει 4 λίρας έβδομαδιαίως. Είργάσθη επί όλίγον διάστημα εις εργοστάσιον, με μισθόν 13 λίρας τήν εβδομάδα. Έξ αυτών επλήρωσε 4 λίρας ένοίκιον και μίαν λίραν όδοιπορικά. Του έμειναν 8 λίραι τήν εβδομάδα, διά νά συντηρήση τήν εξαμελή οικογένειά του. Άποτέλεσμα: Τά παιδιά γυμνά, άνυπόδητα και άτροφικά. Τώρα είναι άνεργος διότι λόγω του περιορισμού των έργασιών επαύθη. Έπί εβδομάδας περιέρχεται τά διάφορα εργοστάσια και γραφεία εργασίας αλλά παραμένει άνευ εργασίας. Έν τφ μεταξύ ό μύθος περι της Αύστραλίας εξακολουθει και τά πλοία προσκομίζουν καθημερινά και νέους μετανάστας. Και μόνον Έλληνα Πρόξενον δέν προσκομίζουν».

Τήν ίδια εποχή ή έφημερίς «National Tribune» σ' ένα σχετικό της σχόλιο με τίτλο «Οι μετανάσται μας» τονίζει :

«Η επιβολή βαρείας φορολογίας παρά της Όμοσπονδιακής Κυ-

3. Περιοδικόν ό «Παρατηρητής» Αύγουστος 1955, Σελ. 398.

θερνήσεως και ὁ προβλεπόμενος νέος περιορισμός τῶν εισαγωγῶν, ἀπειλεῖ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν κατάστασιν τοῦ 1952, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, μέγας ἀριθμὸς Ἑλλήνων μεταναστῶν εὐρίσκετο ἐπὶ μῆνας ἄνευ ἐργασίας και ὑπέφερε πολλές στερήσεις. Καὶ ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται. Εἰς τὴν Μελβούρνην, ἑκατοντάδες Ἑλλήνων και Ἑλληνίδων ἀνέργων, περιέρχονται καθημερινῶς τὰ διάφορα ἐργοστάσια και Γραφεῖα Ἐργασίας, ζητοῦντες ἐργασίαν χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα. Ἐν τῷ μεταξύ τὰ ἑλληνικά πλοῖα κομίζουν καθημερινῶς χιλιάδας νέων μεταναστῶν και οἱ ἐθνικοὶ μας ἀντιπρόσωποι, ὑποβάλλονται εἰς τὸν κόπον ὅπως κατέρχονται εἰς Μελβούρνην ὅπως τοὺς καλωσορίζουν, και τοὺς δίδουν συμβουλὰς πῶς νὰ φέρωνται εἰς τὴν νέαν τους πατρίδα. Ἐκεῖ ἀρχίζει και παύει ἡ ἐπαφή ἐθνικῶν μας ἀντιπροσώπων και νέων μεταναστῶν. Τὸν προσεχῆ μῆνα συμπληροῦται ἔτος, ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος. Δώδεκα δλόκληροι μῆνες χωρὶς προξενικὴν ὑπηρεσίαν, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰ συμφέροντα τῶν χιλιάδων Ἑλλήνων μεταναστῶν οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς Μελβούρνην».

Πολὺ χειρότερη εἶναι ἡ κατάστασι τῶν Ἑλλήνων ἀνθρακωρῶν τοῦ Βελγίου⁴. Ἑλληνες ἄρχισαν νὰ μεταναστεύουν εἰς τὸ Βέλγιο, με ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ ἐργασθοῦν στὰ ἀνθρακωρυχεῖα του, κυρίως ἀπὸ τὸ 1953 και ἐδῶ. Σήμερα θρίσκονται στὸ Βέλγιο πάνω ἀπὸ 5000 Ἑλληνες ἀνθρακωρῶχοι. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀπ' αὐτοὺς ἐργάζεται σὲ ἀνθρακωρυχεῖα ποὺ θρίσκονται γύρω ἀπὸ τὴν Λιέγη και τὸ Σαρλερουά. Πρὶν ἀπ' τὴν ἀναχώρησί τους ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, οἱ μέλλοντες ἀνθρακωρῶχοι δὲν εἶχαν σχέσι με τὴν βιομηχανία αὐτή. Πρόκειται γιὰ ὑποαπασχολομένους ἀγρότες, ἀνέργους νέους, ποὺ ἀνάμεσά τους θρίσκονται ἀπόφοιτοι γυμνασίων, καθὼς και ἀπόφοιτοι τῆς Νομικῆς, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κλπ. Ἔτσι ἡ κοινωνικὴ πρόελευσι τοῦ νέου μετανάστη δὲν εἶναι καθόλου ὑποδοθητικὴ γιὰ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ προορίζεται νὰ ἀκολουθήσῃ.

Τὸ «Ἰδιωτικὸ Συμβόλαιον Ἐργασίας» ποὺ ὑπογράφεται εἰς τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸν μετανάστη, πρὶν ἀναχωρήσει, εἶναι βέβαια ἄνευ νομικοῦ ἢ ἄλλου τινος ἐρείσματος. Ὑπάρχει ἕνα μόνο πρωτότυπο γεμάτο ἀπὸ ἀοριστίες και ὁ μέλλον μετανάστης ἀκούει μόνο τὴν Ἑλληνικὴ μετάφρασι. Δὲν συνεπάγεται ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἴδια με τὸ κείμενο. Σχετικὰ ὁ τέως βουλευτῆς Χίου κ. Χανιώτης, ποὺ ἐπεσκέφθη εἰς τὸ Βέλγιο τοὺς ἀνθρακωρῶχους γράφει :

«Ἔλαβον γνώσιν ἐνὸς τοιοῦτου συμβολαίου, τὸ ὁποῖον ἀναγράφει,

4. Βλέπε : Β. Μεταξά «Οἱ Ἑλληνες Ἀνθρακωρῶχοι στὸ Βέλγιο». Περιοδικὸν α' Ἡ Νέα Οἰκονομία» Ἀρ. Φύλ. 119 Νοέμβριος 1956.

ὅτι τὸ Συνδικάτον τῶν Ἀνθρακωρύχων θὰ διορίζῃ διερμηνεὺς τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν. Ἀλλὰ οἱ Βέλγοι ἀπαντοῦν, ὅτι τὸ πρωτότυπον κείμενον δὲν λέγει θὰ «διορίζῃ», ἀλλὰ θὰ «ὑποδεικνύῃ», καὶ ἔτσι ἀνακύπτει τὸ ζήτημα τῆς πληρωμῆς καὶ συνεπῶς οὐδεὶς διερμηνεὺς ὑπάρχει».

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀφιξί του ὁ μετανάστης ἀρχίζει νὰ ἐργάζεται σὲ ἀνθρακωρυχεῖα, πού τὸ βάθος τους κυμαίνεται ἀπὸ 800 ἕως 2000 μέτρα. Γιὰ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα αὐτά, ἀπὸ τὸ 1950 καὶ ὄω, ἀφ' ὅτου δηλαδὴ ἰσορρόπησε ἡ Βελγικὴ οἰκονομία, παρουσιάστηκε ἐξαιρετικὴ στενότης στὴν ἐξεύρεσι ἐργατικῶν χερῶν ἀπὸ τὴν Βελγικὴ ἐργατικὴ τάξιν. Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν ἀνθρακωρυχείων ἀποφάσισαν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀντλῶντας φθηνὴ ἐργατικὴ δύναμιν ἀπὸ Εὐρωπαϊκὰς χώρες, πού οἱ οἰκονομίαι τους χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν μαζικὴ ἀνεργία καὶ ὑποαπασχόληση, δηλ. κυρίως ἀπὸ τὴν Ἰταλία, Ἰσπανία, Ἑλλάδα καὶ Τουρκία.

Τὰ λίγα γνωστὰ στοιχεῖα δείχνουν, ὅτι οἱ συνθήκες ἐργασίας καὶ διαβιώσεως τῶν μεταναστῶν εἶναι ἀπελπιστικῆς. Ἀπὸ δηλώσεις τῶν ἰδίων τῶν ἀνθρακωρύχων προκύπτει, ὅτι οἱ ἀποδοχῆς τους τοὺς δίνουν τὴν δυνατότητα νὰ διεξαγάγουν μόλις μιὰ πρωτόγονη ζωὴ, δίχως νὰ μποροῦν νὰ καλύψουν τίς στοιχειώδεις ἀνάγκαις τους. Φυσικὰ, δὲν γεννιέται ζήτημα γιὰ συντάξεις, κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, ἀποζημιώσεις γιὰ ἀτυχήματα κλπ., γιὰτὶ τέτοια πράγματα δὲν ὑπάρχουν. Ἡ Ὀμοσπονδία τῶν Ἀνθρακωρυχείων δὲν φροντίζει οὔτε καὶ γι' αὐτὴ τὴν στέγασιν τῶν ἐργατῶν.

Ἡ ἀπομόνωσι ἀπὸ κάθε τι Ἑλληνικὸ, οἱ ἄθλιαι συνθήκαι διαβιώσεως καὶ ἐργασίας, καθὼς καὶ ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀπομόνωσι ἔχουν κάνει τίς ἀσθένειαι, κυρίως νευρικοὺς κλονισμοὺς, φαινόμενο μαζικόν.

Εἰς τὴν ἐφημερίδα τὸ «Βῆμα» τῶν Ἀθηνῶν, 20.9.56 διαβάσαμε τὴν παρακάτω εἶδησι :

«Πάτραι : Σχετικῶς μὲ τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ συμπολίτου μας Δημ. Μωραΐτη, ἑτῶν 26 . . . , παρεσχέθη ἕκ μέρους τῶν ἐνταῦθα οἰκειῶν του ἡ πληροφορία ὅτι προήλθε συντεπεία βραδείας δηλητηρίασεως. Οἱ οἰκεῖοι του ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ υἱὸς των Δημήτριος, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Βελγίου, ἦτο τελείως ὑγιής, ἡ δὲ βραδεῖα δηλητηρίασις του προήλθεν ἕκ τῆς ἐπὶ ἐπτάμηνον ἐργασίας του ἐντὸς τῶν ἀνθρακωρυχείων . . . »

Δὲν χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ θρῆ' καὶ νὰ διαδάσῃ κανεὶς παρόμοια περιστατικὰ. Π.χ. εἰς τὴν ἴδια ἐφημερίδα τῆς 14.7.56 δημοσιεύεται ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Δημιουργεῖ σοβαροὺς κινδύνους ἡ ἀθρόα μετανάστευσις Ἑλλήνων», εἰς τὸ ὅποιον περιγράφεται καὶ τὸ ἐξῆς γεγονός :

«Όμᾶς μεταναστῶν μεταβάντων εἰς Βέλγιον πρὸς ἐγκατάστασιν, ἐπέστρεψεν εἰς Ρόδον καὶ περιέγραψε μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ἐποίας διαβιῶν οἱ μεταβάντες εἰς Βέλγιον Ἕλλη-
νες. Ἐκ τῆς ὁμάδος αὐτῆς δύο προσεβλήθησαν ἐκ φυματώσεως καὶ
ἑπτὰ ἀπὸ ρευματισμοῦς καὶ ὄλοι φυσικὰ νοσηλεύονται τῶρα εἰς Ρό-
δον.»

Ἐπιπρόσθετα, πολλοὶ ἀπ' τοὺς νέους μετανάστες, ὅταν φθάσουν καὶ ἀρ-
χίσουν νὰ ἐργάζωνται καὶ ἀντιληφθῶν τὴν ἀδυσώπητην πραγματικότητά, με-
ταχειρίζονται μέσα θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ ἔξοδα πα-
λινοστήσεως. Ἔτσι στὴν περίοδον 1955—56 ὑπῆρχαν πολλοὶ φυλακισμένοι.
Τὸ χειρότερον ὅμως ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ ἐπισφαλῆς θέσις τῶν ἐργαζομένων στὰ
ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Σαρλερουὰ καὶ τῆς Λιέγγης. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι μεταξὺ
τῶν 280 κυρίως ξένων ἀνθρακωρύχων, οἱ ὅποιοι ἐπαγιδεύθησαν εἰς τὸ ἀν-
θρακωρυχεῖον τοῦ δάσους Γκαλιέ τῆς Μαρσινέλ καὶ ἔχασαν τὴν ζωὴν τους,
βρίσκονται καὶ Ἕλληνες. Κατὰ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἀρχιε-
πισκοπῆς Δυτικῆς Εὐρώπης οἱ Ἕλληνες νεκροὶ ἔφθασαν τοὺς 6.

Δὲν εἶναι ἡ Αὐστραλία καὶ τὸ Βέλγιο ξέχωρες περιπτώσεις. Οἱ μετανά-
στες εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ σὲ ἄλλες χώρες τῆς Λατινικῆς καὶ Νοτίου Ἀμερι-
κῆς ὑποφέρουν τὰ ἴδια δεινά.

Ὅσο συντομώτερα περιοριστεῖ στὸ ἐλάχιστον ἡ μετανάστευσις τόσο τὸ κα-
λύτερον. Τὸ δλοκληρωτικὸν σταμάτημα τῆς μεταναστεύσεως πρέπει νὰ εἶναι
σκοπὸς τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς καὶ ὄχι ἡ ἐνεργητικὴ τῆς παρότρυνσις.

Ὅπως γράφει καὶ ὁ κ. Π. Χ. Παμπούκης στὸ διδῆλο του :

«Ὅχι ἄλλη ἀποδημία, φθάνει ἡ ἔως σήμερον Ἐθνικὴ Αἱμορ-
ραγία.»⁵

Τὸ ζήτημα τῆς μεταναστεύσεως ἐνδιαφέρει πολὺ τὸν Ἀπόδημο Ἑλ-
ληνισμόν ἅμεσα καὶ ἔμμεσα. Ἄμεσα γιὰτὶ ἓνα καινούργιον μέρος τοῦ ἀσφυχτιᾶ.
Ἐμμεσα γιὰτὶ οἱ ἀπόδημοι βλέπουν τὸ φαινόμενον αὐτὸ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς
οἰκονομικῆς καταστάσεως στὴν πατρίδα καὶ ἔτσι ἀπογοητεύονται, ἀπομακρύν-
ονται πρὸς πολὺ, χαλαρῶνουν τοὺς δεσμοὺς τοὺς μ' αὐτήν.

Οἱ θλιβερῆς συνέπειαι τῆς μεταναστεύσεως δὲν ἔχουν μελετηθῆ καὶ
παραμένουν ἄγνωστες σὲ μεγάλο μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κλίνουμε τὴν
παρένθεσι.

* * *

Ὁ σκοπὸς μας στὶς μελέτες αὐτῆς εἶναι ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν τοποθέ-
τησι καὶ ἀνάλυσι μερικῶν ἀπ' τὰ ζωτικὰ ζητήματα τῶν Ἀποδήμων.

5. Βλέπε : Π. Χ. Παμπούκη «Ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμός» Ἀθῆναι 1955.

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ

Σε πολλές άπ' τις έργασίες πάνω στο θέμα, βιβλία, άρθρα, λόγους, εισηγήσεις κλπ. διαπιστώνουμε ένα λίγο ή πολύ, στατικό - μηχανικό χαρακτήρα. Διακρίνουμε βασικά σε διάφορες έργασίες σχετικές, δύο άπόψεις :

1. Τήν έθνικιστική άποψη του ζητήματος.
2. Τήν κοσμοπολιτική άποψη του ζητήματος.

I

Σύμφωνα με την έθνικιστική άποψη του ζητήματος οι άπόδημοι "Έλληνες είναι τα προκεχωρημένα φυλάκια της φυλής» που με τον καλύτερο τρόπο εκφράζουν το «δαιμόνιον του Έλληνα» κυρίως εις τον τομέα της οικονομικής δραστηριότητος.

Τα ιστορικά φόντα της έθνικιστικής άπόψεως δέν ήταν ποτέ άπαιτητικά. Οι σημερινοί μετανάστες είναι οι άπόγονοι των άποίκων του Αιγαίου, του Εύξεινου Πόντου, της Μαύρης Θάλασσας, της Μεσογείου καθώς και των Ευρωπαϊκών παροικιών που ήταν στην άκμή τους κατά τους δυο προηγούμενους αιώνες. Είναι κατά κάποιο μυστικιστικό τρόπο το παρόν, το σήμερα, μις ιστορικής συνέχειας που βρίσκεται τόσο ψηλά ώστε να μήν γνωρίζη ούτε αντιθέσεις ούτε βαθειές έθνικές, κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές—ή έστω και αν οι αλλαγές αυτές σημειώθηκαν αυτό δέν αφορά δέν μπορεί να επηρεάση τους άπόδημους και τον έθνικό τους χαρακτήρα. Κατά συνέπεια δλοι οι άπόδημοι και ένας-ένας χωριστά πρέπει να είναι «καλώς άποκατεστημένοι όμογενείς», όπως ήταν και οι όμογενείς των μερκαντιλιστικών παροικιών που προαναφέραμε. Η παραπάνω πρόληψη ή έρμηνεία οδηγεί εις την τοποθέτησι του έθνικού ζητήματος των άποδήμων ως εξής :

«Πώς θα παραμείνωμεν Έλληνες; Πώς θα άποτρέψωμεν τον κίνδυνον της άφομοιώσεως;»

Δηλαδή το ιδεώδες, σύμφωνα με την έθνικιστική ή μεγαλοϊδεατική άποψη του ζητήματος, είναι να παραμείνη ο έλληνικός έθνικός χαρακτήρας εις το έξωτερικόν αναλλοίωτος ή καλύτερα ο ίδιος ακριβώς όπως και εις τον Έλληνικό γεωγραφικό χώρο. Σε πολλές έργασίες και λόγους άνωτέρων εκπροσώπων του κλήρου γίνεται ή σύσταση εις τους άπόδημους να άφομοιώσουν τις καλές πολιτιστικές εκδηλώσεις του τόπου που ζουν ταυτόχρονα άπορρίπτοντας τις κακές. Έξυπακούεται όμως ότι τα θετικά στοιχεία των «τρόπων ζωής» εις διάφορες χώρες πρέπει να υιοθετηθούν άπό τον ίδιο τον αναλλοίωτο Γραικό. Μά πώς μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο, δηλαδή να αλλάξη για να μήν αλλάξη!

Ἡ ἀποψι αὐτὴ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ μοιραία ὁδηγεῖ εἰς τὸ πεισιμιστικὸ συμπέρασμα πὼς ἂν ἡ παραπάνω χίμαιρα δὲν γίνεται πραγματικότητα γι' αὐτὸ ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ ἀπόδημοι.

Χωρὶς νὰ ἔχουμε σκοπὸ νὰ ἀμφισβητήσουμε τὸν πατριωτισμὸ τοῦ συγγραφέα παίρνομε ἓνα παράδειγμα :

«Καὶ διὰ νὰ τὰ πάρωμε τὰ πράγματα κατὰ σειρὰν ἄς δοῦμε πρῶτα πὼς καὶ διατί ὁ κίνδυνος τῆς ἀφομοιώσεώς μας στὶς χώρες ποῦ ξενιτευόμεθα προέρχεται ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ ὄχι ἀπὸ τὶς κοινωνίας τῶν χωρῶν αὐτῶν».

Τοποθετώντας ἔτσι τὸ ζήτημα ὁ συγγραφεὺς δὲν δίνει, τουλάχιστο εἰς τὸ ἄρθρο του καμμιά ἀπάντησι ποῦ νὰ βρίσκεται μέσα στὰ ἱστορικὰ - κοινωνικὰ πλαίσια, ἀλλὰ μοιραία καταφεύγει στὸ ὀργανωτικὸ πεδίο, δηλαδὴ ξεκινάει ἀπὸ τὸν ὑποκειμενικὸ παράγοντα γιὰ νὰ ξαναγυρίσῃ στὸν ἴδιο. Οἱ ἀντικειμενικὲς συνθῆκες δὲν ὑπολογίζονται :

«Ἐπαναλαμβάνω ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ ἰδική μας ἀσθενὴς θέλησις ἢ ἀδιαφορία, ἀδιαφορία νὰ ἀναπτύξωμε, νὰ χρησιμοποιήσωμε ἢ νὰ ὑποστηρίξωμε τὴν ἤδη ὑπάρχουσα κοινοτική μας Ὀργάνωσι, ἢ ὅποια ἰδρύθη καὶ ὑφίσταται εἰδικῶς διὰ τὴν συντέλεσι τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ποῦ εἶναι ἡ διατήρησις μας στοὺς ξένους τόπους σὰν ἐθνικότης καὶ σὰν φυλὴ»⁶.

Πολλὰ εἶναι τὰ ἐρωτήματα ποῦ ἀφίνει ἀναπάντητα μιὰ τέτοια ἐρμηνεία. Α. χ. εἶναι τὸ ἐθνικὸ ζήτημα τῶν ἀποδήμων, ζήτημα ποῦ μπορεῖ νὰ ἀναπτύξῃ, ἀναλύσῃ καὶ συζητήσῃ κανεὶς μέσα σὲ πλαίσια ἐνοιῶν ἀφηρημένων ἀποκλειστικὰ - καὶ μακρὰ ἀπ' τὰ ἱστορικὰ φόντα, τοὺς ἀδυσώπητους κοινωνικοὺς παράγοντες, τὴν ἴδια τὴν ζωὴ; Πὼς συμβιδάζεται τὸ «δαϊμόνιον τοῦ Ἑλλήνος» ἀπ' τὴν μιὰ μεριά μὲ τὴν παραπάνω ἀναφερόμενη ἀσθενῆ θέληση καὶ ἀδιαφορία ἀπ' τὴν ἄλλη; Μήπως ἄραγε θὰ ἦταν σωστότερο κάπως νὰ ἀπέδιδε κανεὶς τὶς ἀδυναμίες στὸ ὀργανωτικὸ, ὄχι στὴν ἀσθενῆ θέληση ἀπόλυτα μὰ στοὺς σκοποὺς, στὸ περιεχόμενον καὶ στὸν τρόπο λειτουργίας τῶν κοινοτικῶν μας ὀργανώσεων;

II

Ἡ κοσμοπολιτικὴ ἀποψι τοῦ ζητήματος ποῦ ἡ ἐπεξεργασία καὶ διάδοσις τῆς ἀπασχολεῖ τόσο ξένες κυβερνήσεις ὅσο καὶ μερικοὺς διανοοῦμενους ὁδηγεῖ τὴν σχέψι σὲ πολὺ ἐπικίνδυνα σκοτεινὰ καὶ ἀσχημα μονοπάτια.

6. Ν. Ι. Χατζηπατέρα. «Ἡ διατήρησις τοῦ Ἑθνικοῦ μας Χαρακτῆρος εἰς τὸ Ἐξωτερικόν». Περιοδικὸν ὁ «Κρίκος» Φεβρ. 1956. Ἄρ. Τεύχ. 62. Σελ. 18-23.

Σύμφωνα με την άποψη αυτή ή συγχώνευσι, ή μηχανική απορρόφησι, ή αυτόματη μετατροπή από 'Ελληνα σε κάποιο περίεργο είδος «Φιλέλληνα», είναι το ιδεώδες. "Αν αυτό δὲν γίνεται οφείλεται εἰς τὴν γραιπικὴ ἀμορφωσιὰ τοῦ μετανάστη. Π. χ. ὁ ὑφηγητὴς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Στεφ. Βαλαβάνης γράφει :

« Ἀντιθέτως, ὅσοι ἔφυγαν καλὰ καταρτισμένοι, μ' ἀπόψεις πρὸ κομποπολιτικῆς, ἀμέσως ἤρθαν σ' ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀντίστοιχους διανοούμενους κύκλους τῆς νέας χώρας. Σὲ τέτοιους κύκλους ἡ ἔθνικὴ παράδοσι δευτερεύει καὶ ἡ ἀπορρόφησι διευκολύνεται. »

Ἡ πραγματικὰ ἐκχυδαϊσμένη κομποπολιτικὴ ἄποψις δὲν ἔχει οὔτε ἴχνος σεβασμοῦ γιὰ τὶς νεοελληνικῆς πολιτιστικῆς παραδόσεις. Τὶς θεωρεῖ κατώτερες :

« Ἀλλὰ γιατί ἄραγε νὰ κινδυνεύει ν' ἀπορροφηθεῖ ὁ ἀπόδημος τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης; Διότι ἐκτίθεται σὲ πολιτισμοὺς ὑλικά καὶ πνευματικὰ ἀνώτερους ἀπὸ τὸ περιβάλλον του στὴν γενέτειρα »⁷.

Τὰ φωτισμένα πνεύματα τοῦ περασμένου αἰῶνα, ποὺ δημιούργησαν τὴν βαρεῖα καὶ πολύτιμη παράδοσι τοῦ φιλελληνισμοῦ στὶς χώρες τους, εἶδαν τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ μὰ καὶ τὸ μαρτυρικὸ νεοελληνικὸ ἔθνος ποὺ πάλευε γιὰ τὴν ἐλευθερία - ἀνεξαρτησία - δημοκρατία - μὲ θαυμασμό, μὲ ἀπέραντη ἀγάπη καὶ αὐτοθυσία τέτοια, ποὺ ὡς γνωστὸ, σὲ πολλῆς περιπτώσεις, ἔκανε καὶ τὴν ἴδια τους τὴν ὑπαρξὶ λεπτομέρεια.

Πῶς τώρα θὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ μετατροπὴ τοῦ Ἑλληνα μετανάστη σὲ φιλέλληνα ἰδιαίτερα ὅταν ὁ μελλοντικὸς φιλέλληνας πρέπει νὰ θεωρεῖ τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τῆς μητέρας πατρίδας σὰν κάτι κατώτερο; Φιλελληνισμὸς καὶ ἀπὸ καθέδρας κριτικὴ καὶ κήρυγμα εἶναι πράγματα ἀπόλυτα ἀντιφατικά!

Ἡ κομποπολιτικὴ ἄποψις δὲν ἀναγνωρίζει τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀνὰ τοὺς διάφορους τόπους ἐθνικῆς ὁμάδες καὶ παροικίαι ἔχουν πιά τὴν δική τους ἱστορία καὶ παράδοσι - γεμάτη ἀπ' τὸ ἔπος τοῦ ἀγῶνα τοῦ μετανάστη γιὰ τὴν ζωὴ - καὶ σὲ πολλῆς περιπτώσεις τὴν δική τους λογοτεχνία, θέατρο, τύπο κ.λ.π. Ὅλα αὐτὰ δὲν σημαίνουν τίποτε. Τὸ ἔθνικὸ ζήτημα περιορίζεται στὸ γλωσσικὸ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ εἶναι προτιμητέα τῆς Ἑλληνικῆς :

« Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ ἢ τὸ ἑλληνοχριστιανικὸ πνεῦμα δρμάται ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν κατανόησι τῆς νοοτροπίας τῶν ἀρχαίων, μεσαιωνικῶν καὶ νέων Ἑλλήνων καὶ ὄχι ἀπὸ μιὰ γνώσι τοῦ ὑπερσυντέλικου ἢ τῆς ἀττικῆς κλίσεως. Πόσο πρὸ ἀποτελεσματικὸ ἓνα βιβλίον τῆς Ἑδισθ

7. Βλέπε : Σ. Βαλαβάνη « Πλάνη καὶ Πραγματικότης περὶ Ἀποδήμων », Περιοδικὸ ὁ « Κρίκος », Ἰανουάριος 1956, τεύχος 61, σελ. 32-34. »

Χάμιλτον — ἔστω καὶ στ' Ἀγγλικά — ἀπὸ χίλιες γραμματικές τοῦ Ζηκίδη»⁸.

Ἡ νεοελληνική γλῶσσα δὲν συντελεῖ στὴν ἀγάπη γιὰ τὸ νεοελληνικὸ ἔθνος καὶ πνεῦμα; Πῶς ἢ δεύτερη γενιά, τὰ παιδιὰ τοῦ μετανάστη, θὰ κληρονομήσουν τὴν πατρικὴ οἰκογενειακὴ παράδοση; Μόνο μὲ τὴν ἀνάγνωση ἑνὸς βιβλίου τῆς Ἐδὶθ Χάμιλτον ἔστω καὶ στ' Ἀγγλικά; Δὲν νομίζομε ὅτι ἡ κοσμοπολιτικὴ ἀποψὶ ἔχει φιλελληνικὴ αἰχμή. Ἀνθελληνικὴ μάλιστα.

Ἡ θεωρία τοῦ «χωνευτηρίου» ποῦ σύμφωνα μ' αὐτὴν δὲν ὑφίσταται Ἑλληνοαμερικανικὴ ἐθνικὴ ὁμάδα μὰ οἱ Ε.Π.Α. ἔχουν τὴν μαγικὴ δύναμη νὰ ἀφομοιώνουν διὰ μιᾶς τὸν μετανάστη καὶ νὰ κάνουν ἀμερικανοὺς τὴν δεύτερη γενιά, εἶναι κι' αὐτὴ ἓνα, συντηρητικὸ σχετικὰ, παρακλάδι τῆς κοσμοπολιτικῆς ἀπόψεως :

«Στὴν Αἰθιοπία μπορεῖ νὰ ἔχωμε ἀκόμη ἑλληνικὴ παροικία. Στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες ὄχι. Καὶ τοῦτο γιὰ ἓνα ἀπλούστατο λόγο : Κυρία ἰδιότης αὐτῆς τῆς χώρας εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ τεράστιο χωνευτῆρι φυλῶν καὶ πνευματικῶν πολιτισμῶν, τὸ ὅποῖον ἀποδίδει τὸ πλεόν ἐκπληκτικὸν προϊόν τῶν δύο τελευταίων αἰῶνων : τὸν Ἀμερικανὸν ἄνθρωπον—μίαν προσωπικότητα διαφορητικὴν ἀπὸ ἐκείνην εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνήκον οἱ μετανάσται πρόγονοί του. Ὁ Ἀμερικανὸς ἄνθρωπος ἔχει ἰδικὸν τοῦ ἔθνισμόν — καὶ εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἔθνισμόν — ποῦ εἶναι διαφορητικῆς μορφῆς ἀπὸ τὸν «ἐξ αἵματος» ἔθνισμόν τοῦ Εὐρωπαίου. Ὁ δικὸς του εἶναι ἀφιέρωσις εἰς ἀρχὰς καὶ ἡ ἀφιέρωσις αὕτη εἶναι καὶ ἡ βάση τοῦ ἀμερικανικοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ»⁹.

* * *

Γιὰ τὴν τοποθέτησι καὶ ἀνάλυσι τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος τῶν ἀποδήμων οἱ παρακάτω ὑποθέσεις ποῦ ἀντανάκλουν τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μας ἀπαραίτητες :

α'. Σὰν κάθε τι ἄλλο ἔτσι καὶ οἱ ἐθνικὲς Ὅμαδες καὶ παροικίαι ἔχουν τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τους.

β'. Στὴν ξηνητεία οἱ Ἕλληνες μετανάστες δὲν ζοῦν ὡς γνωστόν, σ' ἓνα καὶ τὸν ἴδιο γεωγραφικὸν χώρον καὶ δὲν συναλλάσσονται οἰκονομικὰ μεταξὺ τους μέσα σὲ μιὰ ἐνιαία ἀγορὰ προστατευομένη ἀπ' τὸ δικὸν τους κρατικὸν μηχανισμόν. Ἀντίθετα, ζοῦν σὲ γεωγραφικοὺς χώρους ποῦ πλειοψηφοῦν ἄλλες ἐθνικότητες καὶ συναλλάσσονται οἰκονομικὰ σὲ

Βλ. ἄνωτ. σημ. 7.

9. Α. Α. Ἀντανάκκη : «Ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στοιχείου εἰς τὸν Ἀμερικανικὸν Πνευματικὸν Πολιτισμόν». Ἐφημερὶς ἡ «Καθημερινὴ» 3 Ἰανουαρίου 1954.

ξένες αγορές. Κατά συνέπεια είναι εξηρημένοι απ' αυτές για την ίδια τη διαβίωσί τους — και των δικών τους στην πατρίδα — στις πιά πολλές περιπτώσεις. Έτσι ο μοναδικός κοινός οικονομικός δεσμός των αποδήμων είναι αυτός με την μητέρα πατρίδα, όταν υπάρχει.

γ'. Ο βαθμός της άφομοιώσεως του 'Ελληνικού στοιχείου στην ξενιτειά διαφέρει από τόπο σε τόπο, από παροικία σε παροικία, από οικογένεια σε οικογένεια. Ο βαθμός της άφομοιώσεως του 'Ελληνικού στοιχείου στα ξένα, δηλαδή ή έμβλυνσι της αντίθεσεως ανάμεσα στην έθνική του συνείδησι και τó νέο περιβάλλον είναι συνάρτησι πολλών παραγόντων πού έρρίσκονται τόσο στην κοινωνική βάση όσο και στο έποικοδόμημα.

* *

Οί έθνικές ομάδες και παροικίες στην σημερινή τους μορφή είναι ιστορικό φαινόμενο σχετικά νέο πού φυσικά έλοκληρώνεται ύστερα από την δημιουργία των έθνών. Άνήκει στην εποχή της κεφαλαιοκρατικής ανάπτυξεως.

Οί σημερινοί Έλληνες μετανάστες βιοπαλαιστές είναι κάτι έντελώς διαφορετικό από τους αρχαίους Έλληνες άποικιστές. Παίρνοντας π. χ. τó άποικιακό κίνημα στην Άθήνα πού έμβρυώδικα αρχίζει την εποχή του Πεισιστράτου και έλοκληρώνεται εις την περίοδο της διακυβερνήσεως του πολιτειακού κράτους από τó δημοκρατικό - κόμμα πού στην ήγεσία του έρρίσκονταν ο Περικλής, βλέπουμε ότι τó κίνημα αυτό προωθείτο και ουσιαστικά ώργανώνετο από τόν ίδιο τόν κρατικό μηχανισμό για την προστασία συμφερόντων οικονομικών, πολιτικών και στρατιωτικών.

Όταν ένας από τους 30.000 πολίτες του Αρχαίου Άθηναϊκού κράτους έβγαινε να πάει στα νησιά ή στον Εύξεινο ή και άνοικτότερα πήγαινε να διοικήση, να κατακτήση, να ύποστηρίξη συμφέροντα κρατικά και άτομικά. Συνεπόμενα δέν υπάρχει καμμιά άπολύτως έμοιότητα ανάμεσα στο αρχαίο Έλληνικό άφεντικό και τόν σημερινό βιοπαλαιστή μετανάστη. Η έθνικιστική άποψι της ιστορικής συνέχειας των «δαιμονίων Έλλήνων στα ξένα» δέν νομίζουμε ότι εύσταθεί.

Για λόγους ιστορικούς κυρίως εις την περίπτωση του νεοελληνικού έθνους ή μετανάστευσι αρχίζει λίγο μετά την γέννησί του και γι' αυτό έχουμε σχετικά νωρίς ακμάζουσες Έλληνικές παροικίες απ' την Ρωσία ώς την Κεντρική και Δυτική Εύρώπη. Στο 16ο, 17ο και 18ο αιώνα πού πολλές παροικίες έχουσι πιά δημιουργηθεί ή κεφαλαιοκρατική ανάπτυξη της οικονομίας διαφόρων χωρών μόλις αρχίζει κι' έτσι επιτρέπεται ή διεύδουσι του Έλληνα μετανάστη

στην άστική τάξη τής θετής του πατρίδας. Γι' αυτό την περίοδο αυτήν έχουμε άρκετους Έλληνες επιχειρηματίες, κυρίως έμπόρους, στα Ξένα.

Όμως καθώς ή βιομηχανία αναπτύσσεται και τó μονοπωλιακό - ήμπεριαλιστικό κεφάλαιο άρχίζει νά γεννιέται, οι πιθανότητες τού μετανάστη νά γίνη κι' αυτός οικονομικός παράγων σέ χώρες κεφαλαιοκρατικά άνεπτυγμένες δλοένα λιγοστεύουν πιο πολύ. Έτσι αλλάζει και ή κοινωνική τοποθέτηση τών παροικιών μας.

Στήν εποχή τού ήμπεριαλισμού ó κανόνας για τόν μετανάστη πού θρέθηκε σέ καπιταλιστικά άνεπτυγμένη χώρα ή έστω και σέ χώρα έξαρτημένη από τó Ξένο μονοπωλιακό κεφάλαιο (π.χ. Λατινοαμερικανικές χώρες) είναι νά γίνη έργάτης στήν πολιτεία ή άγρότης στήν ύπαιθρο. Γι' αυτό ή πλειοψηφία τού άποδήμου Έλληνισμού δέν έρίσκεται π.χ. στό Μόντε Κάρλο, αλλά έρίσκεται στα έστιατόρια τής Νέας Υόρκης, τού Σικάγου, τής Αύστραλίας, τού Γιοχάνεσμπουργκ και τού Λονδίνου, στα γουναράδικα και στα άνθρακωρυχεία κλπ.

Στήν ιστορική μεταπολεμική περίοδο πού ζούμε τó άποικιακό σύστημα τελειώνει και καινούργια κράτη γιγάντια και μικρά γεννιούνται και χτίζουν τις βιομηχανίες και τόν πολιτισμό τους. Ταυτόχρονα οι Ε.Π.Α. πρώτα και οι χώρες τής Βρετανικής Αυτοκρατορίας ύστερα, περιώρισαν τόσο, ώστε σχεδόν μπορούμε νά πούμε ότι ούσιαστικά έσταμάτησαν την μετανάστευσι από τις εύρωπαϊκές χώρες και κυρίως από τις μεσογειακές, όπως ή Ελλάδα και ή Ίταλία. Ό λόγος είναι ότι οι χώρες αυτές γέμισαν. Τα φθηνά χέρια τού μετανάστη συνεισέφεραν πολύτιμες ύπηρεσίες στήν άνοικοδόμησι. Ό πληθυσμός μέ την αύξησι τών γεννήσεων αναπτύσσεται. Τα φθηνά χέρια τού άνειδίκευτου έργάτη και άγρότη δέγ χρειάζονται πιά. Χρειάζονται μονάχα «όμοεθνεϊς» και βορειοευρωπαίοι γενικώτερα μετανάστες πού είναι έπιστήμονες και ειδικευμένοι τεχνίτες ¹⁰. Έτσι τά δρια τής μετανάστευσης στένεψαν άσφυκτικά.

Περιθώρια για μετανάστευσι υπάρχουν μόνο για έργατικά χέρια πού πρόκειται νά αποτελέσουν έργατική δύναμη φθηνότερη από την όποιαδήποτε ντόπια τέτοια. Η μετανάστευσι στήν Βραζιλία, στο Βέλγιο, στήν Αύστραλία δέν είναι έξαιρέσεις αλλά είναι παραδείγματα συγκεκριμένα τής μορφής τής σύγχρονης μετανάστευσης για τόν άνειδίκευτο έργάτη.

Αυτή τή σύγχρονη μετανάστευσι και τά άνύπαρκα πλεονεκτήματά της έγκωμιάζουν και προπαγανδίζουν ώρισμένοι κύκλοι στήν πατρίδα και στο έξωτερικό. Μάλιστα γίνονται και προσπάθειες για την θεωρητική της δικαί-

10. Βλέπε : «Η Μετανάστευσι μετά τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Α. Ο. Ρουσοπούλου». Νέα Οικονομία, Άπρίλιος 1953, Άριθ. φύλλου 76.

οσι. Ο νόμος τής ζητήσεως και προσφορᾶς για εργατική δύναμη χρησιμοποιούμενος αφήρημένα, έξω από αντικειμενικά ύπαρκτους παράγοντες, είναι τὸ θεωρητικὸ ἐπιχείρημα :

« Ἡ Ἑλλάς, γράφει ὁ κ. Ε.Σ. Σαρρῆς, ¹¹ ἔχει ἔκτασι 133.794 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶναι 7.603.000 κάτοικοι. Ὁ μέσος ὄρος πυκνότητος πληθυσμοῦ εἶναι ἴσος πρὸς 57 κατοίκους ἀνά τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὀρεινή. « Ἐάν κατ' ἀντιδιαστολήν κάμωμεν τὴν σύγκρισιν μεταξύ Ἑλλάδος και Αὐστραλίας π.χ. συναρτήσῃ ἐκτάσεως και πληθυσμοῦ, θὰ ἐδλέπομεν ὅτι, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἔχει πυκνότητα πληθυσμοῦ 57 κατοίκων ἀνά τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἡ Αὐστραλία ἔχει ἔκτασιν 2750 τετραγωνικῶν μιλίων και πληθυσμὸν 9 περίπου ἑκατομμυρίων κατοίκων ὅπερ κατὰ ποσοστὸν πυκνότητος ἀντιστοιχοῦν 3,5 κάτοικοι ἀνά τετραγωνικὸν μίλιον, ἢ 1,7 ἀνά τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, και ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους τῆς Αὐστραλίας τὴν παρουσιάζει πεδινήν χώραν ».

Στὸ τυπικὸ αὐτὸ παράδειγμα ὁ συγγραφεὺς παίρνοντας ὡς κριτήρια μοναδικὰ τὸν πληθυσμὸ, τὴν πυκνότητά του καθὼς και τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους τῶν δύο χωρῶν καταλήγει στὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα :

« Ἐάν λοιπὸν χρησιμοποιήσωμεν ὡς γνώμονα τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ ὀρθολογικὸν συμπέρασμα ὅτι μόνον μία καλῶς ὀργανωμένη και συντονισμένη μετανάστευσις μὲ σκοπὸν τὴν ἐγκατάστασιν εἰς ξένας χώρας δι' ἐργασίαν και οὐχὶ τὴν ταξιδιωτικὴν περιπέτειαν ἢ τυχοδιωκτισμὸν θὰ ἀποτελέσῃ ἀληθῶς λύσιν τοῦ σοβαροῦ τούτου προβλήματος » (δημογραφικῶς).

Εἶναι γεγονός ὅτι ἂν κανεῖς λάβει ὑπ' ὄψιν του τὸ παραπάνω κριτήριον ἀποκλειστικὰ μπορεῖ νὰ καταλήξῃ στὸ γεωπολιτικὸ συμπέρασμα ὅτι γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν περίπτωσιν ἢ συνεχῆς μετανάστευσις εἶναι κάτι μοιραῖα ἀναπόφευκτο και ἐπιπρόσθετα, ὅτι τέτοιες χώρες ὡς π.χ. τὴν Σουηδία, τὴν Νορβηγία και τὴν Γιουγκοσλαβία θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐκκενωθῇ πρὸ πολλοῦ!

Ὅμως ἡ μετανάστευσις καθορίζεται βασικὰ ἀπὸ λόγους ἱστορικοὺς και κοινωνικοὺς ποὺ εἶναι ἀντικειμενικὰ ὑπαρκτοὶ τόσο στὴν χώρα ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινοῦν οἱ μετανάστες ὅσο και στὴν χώρα γιὰ τὴν ὁποία προορίζονται. Σοβαρὸ ἐπίσης ρόλο παίζει ἡ διεθνῆς πολιτικοοικονομικὴ κατάστασις ἐπὶ κάθε δοσμένη περίοδο μεταναστεύσεως.

Ἔτσι χάρις στίς μεγάλες πολιτικὲς και οικονομικὲς ἀλλαγές τοῦ καιροῦ μας τὰ ὄρια τῆς μεταναστεύσεως ἔχουν στενέφει πολύ. Ὑπάρχουν σχε-

11. Βλέπε : « Ἡ Μετανάστευσις ὡς Κοινωνικὴ και Οἰκονομικὴ Ἀνάγκη », Ε. Σ. Σαρρῆ « Ὁ Κρίκος » Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1955, Ἀριθ. φύλλου 59-60.

δὸν μόνο στὴν περίπτωσηί τῆς ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ φθιγγὴ ἐργατικὴ δύναμη. Ἀπ' τὴν ἴδια φορὰ τῶν πραγμάτων τὰ ὄρια αὐτὰ θὰ στενέψουν πῶτερο ἀσφυκτικά. Ἡ μετανάστευσι λοιπὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὰ ξένα στὴν σημερινὴ πραγματικότητά δὲν ἀποτελεῖ τίποτα παραπάνω ἀπὸ μιὰ ἀρνησι, μιὰ φυγὴ ἐνδεικτικὴ τῆς μόνιμης ἀσχημῆς οικονομικῆς καταστάσεως στὴν πατρίδα. Ἐπιπρόσθετα στὶς πλεονεκτήσεις πολλῶν περιπτώσεων δὲν δίνει οὔτε κἀν τὴν λύσιν στὰ ἀτομικὰ προβλήματα τοῦ μετανάστη. Πρόκειται πράγματι γιὰ ἐθνικὴ αἱμορραγία.

Ἡ ἀρνητικὴ ἐπιρροὴ τῆς παραπάνω ἀλήθειας πάνω στὸ ἐθνικὸ ζήτημα τῶν ἀποδημῶν εἶναι σημαντικὴ. Κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ τὴν ζωογόνα δύναμη ποὺ εἶχε ἀπὸ ἐθνικὴ ἀποψι ἢ μετανάστευσι τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια στὶς Ε.Π.Α. γιὰ τοὺς Ἑλληνοαμερικανούς.

Ἀντίθετα, ἡ μετανάστευσι χιλιάδων Ἑλλήνων ἀπ' τὴν Αἴγυπτο καὶ εἰδικὰ τὴν Ἡλιούπολη στὴν Αὐστραλία καὶ ἄλλοῦ εἶχε σὰν συνέπεια τὴν ἐξασθένησι τοῦ Αἰγυπτιώτικου Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὰ παραπάνω βγαίνει καὶ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἔχουμε πιά νὰ μελετήσουμε τὸ ἐθνικὸ πρόβλημα λαβαίνοντας ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ἐθνικὲς ὁμάδες καὶ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀποτελοῦν ὡς μὲ ἓνα πολὺ μεγάλο βαθμὸ σύνολα κλειστά ποὺ δὲν μέλλει νὰ ἀναζωογονηθοῦν σοδará ἀπ' τὸ ἐθνικὸ κέντρο μὲ τὸ μέσο τῆς μετανάστευσης. Καινούργια καὶ ἀνώτερης μορφῆς ὑποκατάστατα ἀπαιτοῦνται.

* * *

Ἡ κοινωνικὴ σύνθεσι τῶν ἐθνικῶν μας ὁμάδων καὶ παροικιῶν δὲν εἶναι καὶ αὕτῃ κάτι στατικὸ μὰ κάτι ποὺ συνεχῶς ἀλλάζει.

Τὸν περασμένο αἰῶνα οἱ παροικίαι μας ἦταν ὀλιγάριθμες τὸ μονοπωλιακὸ κεφάλαιο ἦταν στὴν σημερινὴ του μορφῆ ἀνύπαρκτο, πολλῆς ἀπ' τὶς ἐθνικὲς οικονομίες τῶν χωρῶν τῆς μετανάστευσης θρίσκονταν σὲ χαμηλὸ ἐπίπεδο ἀναπτύξεως καὶ συνεπόμενα ἢ διεξοδουσι στὴν ἀστικὴ τάξι τῆς θετικῆς πατρίδας ἀρκετὰ πιθανῆ.

Ἄς πάρουμε σὰν παράδειγμα τὴν οικονομικὴ ἱστορία μιᾶς οἰκογένειας καλῶς ἀποκατεστημένων ὁμογενῶν». Ἰδρυτὴς τοῦ ἐμπορομεσιτικοῦ τῶν Βαλκανίων ἦταν ὁ Μαρτίνος Βαλλιάνος. Ἐφυγε ἀπ' τὴν Κεφαλλονιά σὰν ναυτοπαῖδο τὸ 1825 καὶ ἔφθασε στὴν Ἀζοφικὴ. Ἐκεῖ «ὀποστηρίχτηκε» ἀπ' τὸν ἐμπορομεσίτη Αὐγερινὸ ποὺ τὸν ἔκανε πλοίαρχο σ' ἓνα ἱστιοφόρο του. Σύντομα ὁ Μαρτίνος ἀγόρασε δικὸ του ἱστιοφόρο καὶ γιὰ τὴν διαχείρισί του ἐγκατεστάθη στὸ Ταϊγάνι. Ἡ ἐργασία του αὕτῃ τὸν ἔφερε σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς σιτεμπόρους τῆς Ἀζοφικῆς καὶ προχωρικὰ δημιούργησε τὸν δικὸ του ἐμπορικὸ οἶκο μὲ ὑποκαταστήματα καὶ ἀποθήκες σὲ ὅλη τὴν Νότια Ρωσία καὶ μὲ ἀντι-

προσωπείες στους κεντρικούς λιμένες της Μεσογείου, της 'Αγγλίας και της 'Ηπειρωτικής Εύρωπης.

Την γραμμή του Μαρίνου ακολούθησε ο αδελφός του Παναγής που μαρ-
κάρησε επίσης τζόβενο. Σ' ένα χειμωνιάτικο ταξίδι που το Ιστιοφόρο του
μετέφερε αιτοφορτίο της οικογενείας του απ' την 'Αζοφική στην Εύρωπη
λόγφ άδαρίας αναγκάστηκε να προσεγγίση στην Ζάκυνθο. Έκει πήρε έντολή
απ' τον αδελφό του να παραμείνη για τον διακανονισμό της άδαρίας μ'α και
για να ιδρύση σιτεμπορικό γραφείο της οικογενείας. 'Από κεί πήγε στην 'Α-
λεξάνδρεια κι' απ' τὸ 1858 ἐγκαταστάθηκε στο Λονδίνο για να αντιπροσω-
πεύση τὰ ἐμπορικά και ναυτιλιακά συμφέροντα της οικογενείας του. 'Ο
τρίτος αδελφός 'Ανδρέας που γεννήθηκε στὰ 1827 ἐφθασε στην Ρωσία όπου
τοποθετήθηκε σὲ λότκα για να γίνῃ πλοίαρχος. Σύμφωνα με τις
έντολές των αδελφών του πήγε στην Κωνσταντινούπολη όπου και ἐργάστηκε
για εἴκοσι χρόνια σάν αντιπρόσωπος τοῦ οἴκου Βαλλιάνου.

Τὰ μεγάλα κέρδη τῶν Βαλλιάνων χρονολογούνται ἀπὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ
πολέμου στην διάρκεια τοῦ ὁποῖου κατώρθωσαν με τὰ πλοία τους να ἐξάγουν
ἀπ' την Ρωσία σημαντικές ποσότητες σιτηρῶν παρά την πρὸς τοῦτο αὐστηρή
ἀπαγόρευσι. Πρὶν ἀπ' την συνομολόγησι της εἰρήνης ἀγόρασαν και ἄλλα σι-
τηρὰ που ὕστερα ἀπὸ την ἄρσι της ἀπαγορεύσεως πούλησαν σὲ ψηλότερες
τιμές. 'Επίσης ἐκέρδισαν κολοσσιαία για την ἐποχὴ ἐκείνη ποσὰ ἐπὶ τῶν
Αἰγυπτιακῶν χρεωγράφων κατὰ την περιπέτειαν τοῦ 'Αραμπῆ πασᾶ.

"'Αλλη πηγὴ κέρδους διὰ τοὺς Βαλλιάνους ἦταν ἡ ἐξῆς : Στὸν καιρὸ τους
ὕπῆρχε στην διεθνή ναυλαγορὰ διάκρισι ἔντονη ἐναντία στην 'Ελληνικὴ ση-
μαία. Συγκεκριμένα ὕπῆρχε ἡ κατηγορία ὅτι τὰ ὑπ' αὐτὴν πλοία ἀνήκον
εἰς πρῶην πειρατὰς που προέβαινον σὲ δόλιες ἀδαρίες και ναυταπάτες. Τὸ
'Αγγλικὸ ἀσφαλιστικὸ κεφάλαιο ἀρνιόταν τελείως την κάλυψι τῶν κινδύ-
νων ἐπὶ φορτίων μεταφερομένων εἰς πλοία ὑπὸ 'Ελληνικὴν ἢ Τουρκικὴν ση-
μαίαν. Μπροστὰ στην ἀντίδρασι αὐτὴ οἱ 'Ελληνες ἐφοπλιστὲς της ἐποχῆς
ἀποφάσισαν να μεταφέρουν δικὰ τους φορτὰ ἀνασφάλιστα. Αἴγοι ὁμως ἦταν
ἐκεῖνοι που εἶχαν τὰ ἀναγκαιούντα πρὸς τοῦτο κεφάλαια και φυσικὰ ἀκόμη
ὀλιγώτεροι κείνοι που ριφκοινδύνευαν δίχως ἀσφάλεια. "Ἔτσι οὐσιαστικὰ οἱ
ἐφοπλιστὲς εὐρέθησαν σὲ μεγάλη ἀμηχανία. Τότε μεσολάβησε ὁ οἶκος Βαλ-
λιάνων και ριφκοινδυνεύοντας στο κυνηγητὸ τοῦ μεγάλου κέρδους φόρτωνε
γενικῶς τὰ ἑλληνικὰ πλοία με δικὰ του φορτὰ τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν ἠσφάλιζε.
"Ἔτσι οἱ θαλασσοζημιές τῶν ἑλλήνων που «φιλοτιμήθηκαν» περιορίστηκαν, τὸ
ἀγγλικὸ ἀσφαλιστικὸ κεφάλαιο πείσθηκε για την μεταβολὴ και ἐπανήρχισε
τις ἀσφάλειες πάνω στὰ 'Ελληνικὰ πλοία. 'Εν τῷ μεταξύ οἱ Βαλλιάνοι εἶχαν
κερδίσει ὄχι και λίγα.

'Ο οἶκος Βαλλιάνων μπορεῖ να θεωρηθῆ σάν τυπικὸ παράδειγμα τῶν

σημαντικῶν κεφαλαιοκρατικῶν οἰκῶν ποῦ δημιουργήθηκαν ἀπὸ Ἑλληγες στὰ ξένα τὴν ἴδια περίοδο μὰ καὶ προηγούμενα ἀκόμη - χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει δέβαια πῶς ὁ κάθε μετανάστης τῆς ἐποχῆς ἔφθανε στὸ ἴδιο ἐπίπεδο οἰκονομικά. Οἱ οἴκοι αὐτοὶ χρειάζονταν στὰ γραφεῖα τοὺς ὑπαλληλικὸ προσωπικὸ ἀνώτερο καὶ κατώτερο καὶ ἔτσι μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς μιὰ σειρά ἀπὸ Ἑλληγες στὰ ξένα, τὴν ἐποχὴ ποῦ τὸ κεφαλαιοκρατικὸ σύστημα δὲν εἶχε ἀκόμη τὴν μονοπωλακὴ του μορφή, περνοῦσε στὴν ἀστική τάξη τῶν χωρῶν τῆς μεταναστεύσεως.

Τέτοιες περιπτώσεις σήμερα σπανίζουν καὶ ἡ εἰκόνα, μὲ τὴν ἐξαίρεσι τοῦ Αἰγυπτιώτικου Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ἐλότεια διαφορητική. Ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἀποδήμων εἶναι ἐργάτες, βιοπαλαιστὲς - μικροεπιχειρηματίες.

Ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλληνοαμερικανῶν εἶναι ἐργάτες καὶ βιοπαλαιστὲς μικροεπιχειρηματίες. Οἱ Ἑλληνοαμερικανοὶ ἐργάτες ἔχουν προσφέρει μεγάλες ὑπηρεσίες στὴν οἰκοδόμησι τῆς νέας πατρίδας τοὺς. Στὴν κατασκευὴ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν στίς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας, στὴν βιομηχανία τοῦ ἀτσαλιοῦ στὸ Νητρόιτ καὶ Μακλήσπορι σημαντικὸς ἀριθμὸς ἑλληνοαμερικανῶν ἔχει δώσει τὸ παρόν. Ἡ πλειοψηφία ὅμως ἐργάζεται στὴν ἐλαφρὴ βιομηχανία δηλαδὴ στὰ τρόφιμά καὶ γουναρικά. Στὴν Νέα Ὦρκη οἱ ἐργάτες γουναρικῶν ἔχουν τὴν δική τοὺς συνδικαλιστικὴ Ἐνωσι ποῦ εἶναι τμῆμα τῆς «Διεθνοῦς Ἐνώσεως Ἐργατῶν Γουναρικῆς καὶ Δερμάτων»¹². Συνδικαλιστικὴ ἔνωση δική τοὺς ἔχουν καὶ οἱ ἐργάτες τροφίμων Ἑλληνικῆς καταγωγῆς: Συμπαγεῖς ἐργατικαὶ μᾶζαι Ἑλληνοαμερικανῶν μπορεῖ νὰ θεωρηθοῦν ἐπίσης οἱ σφουγγαράδες τοῦ Τάρπον Σπρίνγκς οἱ ἐργάτες τροφίμων στὸ Σικάγο, Σὰν Φραντσίσκο κλπ. Συμπαγεῖς Ἑλληνοαμερικανικὲς παροικίες μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἡ κοινότητα τοῦ Οὐάσιγτον Χαίτς, Νέας Ὦρκης καθὼς καὶ τοῦ Λόουελ στὸ Μασσατσουσέτς ποῦ ἐκεῖ ζεῖ τόσο ἐργατικὸ ὅσο καὶ ἀστικὸ στοιχεῖο. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἡ ἔθνικὴ προέλευσι ἐνώνει μὲ τρόπο παραδειγματικὸ καὶ ἀξιοθαύμαστο τοὺς περισσότερους Ἑλληνοαμερικανοὺς ἀνεξάρτητα ἀπὸ κοινωνικὴ τοποθέτησι¹³. Λίγες εἶναι οἱ κοσμοπολίτικες ἐξαιρέσεις λαομίσητης ἀρνησιπατρίας.

Ἡ κοινωνικὴ τοποθέτησι τῶν 40.000 περίπου Ἑλλήνων Κυπριακῆς καταγωγῆς ποῦ ζοῦν στὴν Ἀγγλία εἶναι ἡ ἴδια μὲ αὐτὴν τῶν Ἑλληνοαμερικανῶν. Οἱ περισσότεροι Κύπριοι εἶναι ἐργάτες στὰ ραφτάδικα, στὰ τρόφιμα, στίς γοῦνες, στὰ κουρεῖα, στὴν ἐπιπλοποιία καὶ σὲ ἄλλα ἐργοστάσια

12. Βλέπε : «F. Foner «The Fur and Leather workers Union» A story of dramatic struggles and achievements. Nordon Press. Newark U.S.A.

13. Βλέπε : «The Social Adjustment of the Greeks in spartanburg South Carolina». Ὑπὸ Ramsay Boud Ph. D. Professor of Sociology.

κ.λ.π. και ζούν μαζεμένοι στα μπουντρούμια του Κάμπτεν Τάουν και των άλλων εργατικών συνοικιών του Λονδίνου που τα σπίτια τους κτίστηκαν όχι πολύ αργότερα απ' τον καιρό της βιομηχανικής επανάστασης. Μια μικρή μόνο αναλογία 'Ελλήνων της Κύπρου που έχει μεταναστεύσει στην 'Αγγλία προπολεμικά είναι ιδιοκτήτες εστιατορίων, ραπτάδικων κ.λ.

Λίγο ή πολύ σε γενικές γραμμές ή κοινωνική τοποθέτηση των αποδήμων στην Αυστραλία, Βέλγιο, Γαλλία, Αίγυπτο και Λατινοαμερικανικές χώρες μοιάζει ουσιαστικά, τηρουμένων πάντοτε των αναλογιών στην διαφορά του βιοτικού επιπέδου των χωρών της μεταναστεύσεως. Π. χ. σύμφωνα με τα επίσημα δεδομένα, ή 'Ελληνική κοινότητα του Μοντεβίδεο αποτελείται από 900 έως 1000 πρόσωπα που κατά το 95 % είναι έργαται ¹⁴.

* *

Μπορούμε να διαπιστώσουμε με κάποια βεβαιότητα που επιβάλλει ή ίδια ή ιστορία και παράδοσις των αποδήμων ότι ή άφομοιώσις άποτελεεί νόμο της ζωής των έθνικων ομάδων και παροικιών.

Είναι λοιπόν όχι ή άφομοιώσις αλλά ο βαθμός και ο τρόπος της άφομοιώσεως του 'Ελληνικού στοιχείου στην ξενητιά τα δυο επίμαχα ζητήματα. Η άφομοιώσις είναι αναπόφευκτη. Ο βαθμός και ο τρόπος της άφομοιώσεως διαφέρουν από τόπο σε τόπο, από ομάδα σε ομάδα, από παροικία σε παροικία και είναι συνάρτησις πολλών παραγόντων γενικού και ειδικού χαρακτήρα.

Ένα συμπέρασμα που βγαίνει από την ιστορία των αποδήμων είναι ότι από τις σχετικά μικρές παροικίες των περασμένων αιώνων, που σ' αυτές πλεονάζε το άστικό στοιχείο, κινούμαστε προς τις μεγάλες ομάδες που σ' αυτές, στις πιο πολλές περιπτώσεις - ιδιαίτερα όταν πρόκειται για βιομηχανικές κοινωνίες - πλεονάζει το εργατικό στοιχείο ανάμεσα στον 'Ελληνισμό. Χάρη εις τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις εις τις χώρες όπου κυρίως ζει ο 'Ελληνισμός, μπορεί να θεωρούμε τις έθνικές μας ομάδες «κλειστές» από την πλευρά της μεταναστεύσεως, αφού μετανάστες άλλο και λιγώτερο χρειάζονται εις τις χώρες αυτές.

Επομένως εις την περίοδο που περνάμε ο βαθμός και ο τρόπος της άφομοιώσεως μπορεί να έπηρεασθούν θετικά από τους πιο κάτω παράγοντες :

α'. Τις πολιτιστικές σχέσεις με την μητέρα πατρίδα.

Οι στενές πολιτιστικές σχέσεις με την μητέρα πατρίδα καλλιεργούν τον

14. « Η 'Ελληνική Κοινότης Μοντεβίδεο » υπό 'Αρχιμ. Νεοφύτου Βαλεστέλ. Περιοδικό « Κρίκος », Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1955, 'Αρ. 59-60.

άποδημο "Ελληνα και δίνουν σ' αυτόν και την οικογένειά του τον σωστό έθνικó προσανατολισμό. Ταυτόχρονα από την σχέση αυτή για φανερούς λόγους και ή μητέρα πατρίδα ώφελείται αλλά και ή θετή γιατί ο άποδημος δέν είναι έθνικά και συνεπόμενα ήθικά άποπροσανατολισμένο κοσμοπολιτικό δν αλλά χρήσιμο κοινωνικά άτομο με ήθη και ήθιμα, θρησκεία, κουλτούρα παραδόσεις κλπ.

β'. Το πολιτικό καθεστώς της θετής πατριδος.

Τά βίαια φασιστικά καθεστώτα έγγυώνται την «ρατσική διάκρισι», επιδιώκουν την ύποταγή στην «άνωτέρα φυλή», τον κοσμοπολιτισμό, τον έξανδραποδισμό των έθνικών ομάδων, τον άνθελληνισμό. Οί δημοκρατικές ελευθερίες, ή πραγματική δημοκρατία, έγγυάται την ίσοτιμία ανάμεσα στις έθνότητες σε όλους τούς τομείς, την ελεύθερη πολιτιστική ανέλιξι. Η έθνική κουλτούρα μιās ομάδας γίνεται μέρος αξιοσέβαστο της πλατύτερης έθνικής κουλτούρας της θετής πατρίδος του πού σιγά - σιγά διεισδύει σ' αυτήν.

γ'. Την συμμετοχήν εις τά μεγάλα ζητήματα τοϋ Πάνελληνιου.

Η βοήθεια των άποδήμων κατά το διάστημα του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου εις τον άγώνα του έθνους για το ξεσκλάβωμά του, ή σημερινή συμπαράστασι και βοήθεια για το Κυπριακό άπ' την μιá μεριά βοήθησαν και βοηθούν εις το χτίσιμο της άνεξαρτησίας της πατρίδος αλλά από την άλλη δυναμώνουν και κάνουν πιό σαφή, όταν άκριβώς αυτό χρειάζεται, την ίδια την ύπόστασι των έθνικών ομάδων.

Κλείνοντας δέν μπορεί νά μήν θυμηθή κανείς το παράδειγμα των Ποντίων πού μπόρεσαν νά διατηρήσουν τά έθνικά μας χαρακτηριστικά από το 1453 μέχρι και τις άρχές του 20ου αιώνα και πού όσοι μετανάστευσαν μπόρεσαν νά γίνουν ζωντανά μέλη των παροικιών τους. Βέβαια βρίσκονταν κοντά στην μητέρα πατρίδα. Όμως στην περίπτωσί τους υπήρχαν οί βανδαλιστικές πιέσεις και ο δάρδαρος άνθελληνισμός. Σήμερα πού καινούργια έθνη γεννιώνται ή ίσοτιμία και δημοκρατία κερδίζουν καθημερινά έδαφος και έτσι φέρνουν οί δυνάμεις αυτές τόσο κοντά τον 'Ελληνισμό όσο βρίσκονταν κι' οί Πόντιοι.

Η άφομοίωσις είναι νόμος αλλά και το μέλλον του 'Ελληνισμού είναι μακρύ.